Uzmanlar uyarıyor: Yaz bitmeden petrol varil fiyatı 170 dolara çıkabilir

‘Dünya üçüncü petrol krizinin eşiğinde’

Neriman ÖZCAN

İSTANBUL - Uluslararası piyasalarda ABD ham petrolünün varil fiyatı haziran ayının sonunda rekor üstüne rekor kırdı. Haziranın üçüncü haftası 142,99 dolar olan ham petrolün varil fiyatı, dördüncü hafta 146,69 dolara yükseldi.

İspanya’nın başkenti Madrid’te yapılan 19. Dünya Petrol Konferansı’na katılan Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) Başkanı **Nobuko Tanaka**, **“Dünya şu an üçüncü petrol krizi eşliğinde. Yaz bitmeden petrol varil fiyatlar 170 dolara çıkabilir”** şeklinde değerlendirmelerde bulundu. IEA raporunda, dünyada bu yıl 86,87 milyon varil olan günlük petrol ihtiyacının 2013 yılında günlük 94,14 milyon varile yükseleceği belirtildi. Raporda, bu yıl petrole olan talebin yüzde 1,4 oranında düşeceği ve 2012’de ise bu düşüşün yüzde 3,43 olacağı ifade edildi. Petrol fiyatlarındaki sürekli artış, önlem arayışlarını da hızlandırdı. Avrupa’da alternatif enerji ve çevreci teknolojiler ön plana çıkarken, ABD petrol üretimini artırmaya yöneliyor.

Petrol fiyatlarının durumunun ne olacağını konusunda uzmanlar ciddi çalışmalar yürütüp tedbirler alınması konusunda uyarılarda bulunuyorlar. Analizlerde geçtiğimiz yılki arz-talep durumuyla, Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü’nün (OPEC) üretimi azaltmasının etkisi öne çıkıyor. Ayrıca OPEC dışındaki pek çok ülkede özel yatırımlara getirilen sınırlamaların artması da arzı olumsuz etkiledi.

Krizlerden dünya ders almadı

İlk petrol krizi 1970’lerde yaşandı. Kriz, 6 Ekim 1973’te Suriye ve İsrail arasında 6 günlük yaşanan savaş ardından başladı. OPEC petrol üretimini azalttı. Birkaç gün içinde fiyatlar 3-5 dolar arttı. 1974 yılında petrol varil fiyatı 12 dolara yükseldi. Bugün bu fiyatlar komik gibi görünebilir ancak o yıllarda bu artış dünya ekonomisi üzerinde bir şok etkisi yarattı. İkinci petrol krizi tekrar Ortadoğu’da başladı. 1980’lerde İran’da İslam devrimi yapıldı. Ardından Irak ve İran arasında savaş başladı ve petrol fiyatları 38 dolara çıktı. Ancak şu andaki krizin etkisi çok daha büyük olacak. Çünkü dünyanın nüfusu hızla artarken, arz ve talep arasında denge kurulamıyor.

Tarih içinde yaşanan iki petrol krizine gelişmiş ülkeler hazırlıklı değildi. Gelişmiş ülkeler, bundan dolayı ekonomi politikalarında çok büyük hatalar yaptılar. Başlangıçta enflasyonun önüne geçmek için çalışanların maaşlarının artırıldığı gelişmiş ülkelerde işsizlik oranları da beklemedik seviyelere çıktı. Bu tür krizlerin iyi bir tarafı da var. İnsanlar tasarruf etmeye başlıyor. Son 30 yılda petrolde üretim kalitesini artırarak yüksek kapasiteye ulaşıldı. 2007 yılında gelişmiş ülkelerin petrol olan talebinde yüzde 0,1 oranında düşüş yaşanırken, Çin ve Hindistan’ın enerji kaynaklara olan talebi yüzde 3.7 oranında arttı.

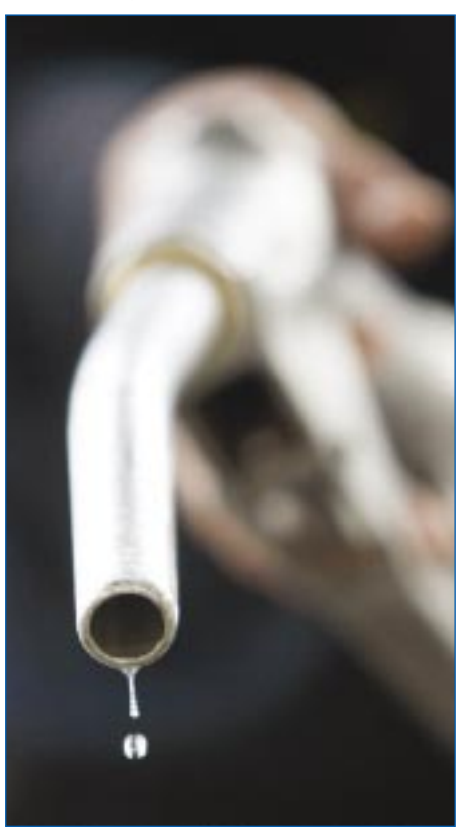

Amerika’da yaşanan kriz tüm dünyayı olumsuz etkiledi. Dolar hâlâ güç kaybediyor. Uzmanlara göre fiyatlardaki artışının en önemli nedenlerinden biri dolardaki düşüş. Bazı ülkelerde petrol stoku oluşturulurken, bazı ülkelerde bu stoklar çok düşük seviyelerde. Bu da çeşitli spekülasyonlara neden olup fiyatlara olumsuz yansıyor.

Uzun yıllar petrol üreticileri yeni sahalara yatırım yapmadı. Eski sahalarda petrol miktarları tükenmeye başlayınca yavaş yavaş yeni sahalara yatırım yapmaya başladılar. Ancak yeni sahalarda petrol üretimine geçilmesi zaman alacak. Dünyada petrol rezervler yavaş da olsa tükeniyor. Yeni yatırımların daha pahalı, daha riskli ve ekolojik anlamda daha dikkatli yapılması gerekiyor.

Petrol tüketimi arttı

2007 yılında dünya çapında petrol tüketimi yüzde 1,1 oranında arttı. Bu oran Asya-Pasifik bölgesinde yüzde 2,3’ü buldu. Petrol üretiminin artırılmamasında sanayi ülkelerindeki söz konusu gerileme rol oynarken, dünya çapında da petrol kaynaklarının azalması kesinlikle söz konusu değil. Ayrıca petrol piyasalarındaki mali yatırımcılar ise fiyatlardaki artışta sanılandan daha az etkili oluyor. İhracatçı ülke, üretiminin yüzde 20’sini kendi elinde tutar hale gelirken, gelişmekte olan ülkelerde talep arttı. Petrolde vergi indirimleri yoluyla devlet desteği sağlanan ülkelerde fiyat baskısı henüz çok büyük değil, ancak bu durum değişiyor. Dünyadaki toplam tüketimin dörtte biri geçtiğimiz yıl sübvansiyonlu fiyatlardan satıldı. Geçtiğimiz yılın sonu ve 2008’in başlarında, bu sübvansiyonların yükünü kaldıramayan ülkelerin sayısı arttı. Hindistan, fiyat ayarlamasına gitti, Pakistan iki kez zam yaptı, onu Mısır ve diğer ülkeler izledi.

Acil önlemler

Petrol tüketiminde artış, yoksul ülkeler için ekonomik büyüme oranının yükselmesi anlamına geliyor. Buna karşılık enerjiyi çok daha verimli kullanmaya başlayan sanayi ülkelerinde tüketim düşüyor. Daha az petrol tüketimiyle aynı ekonomik büyümeye ulaşmak, gelecekte ülkelerin önündeki en büyük ödev olacak. Uzmanlara göre önümüzdeki yıllarda dünyada enerji arz güvenliğinin ciddi anlamda riske girecek. Bunun önüne geçilmesi için mevcut enerji politikalarında ciddi bir değişiklik yapılması gerekecek. Eğer enerji konusunda ciddi bir politika değişikliğine gidilmeyip mevcut politikalarla devam edilirse petrol talebi hızlı bir biçimde artmaya devam edecek. Yaklaşık 85 milyon varil olan günlük petrol talebi 2030’da 115 milyon varile çıkacak. Petrol talebinin yüzde 50’si ise gelişmiş değil, gelişmekte olan ülkelerden Çin ve Hindistan’dan gelecek. Suudi Arabistan, İran ve Irak önümüzdeki dönemde petrolde söz sahibi 3 ülke olacak. Bu açıdan çok riskli bir döneme girildi, çünkü petrol yatırım konusunda istikrarlı olmayan bir bölgede bulunuyor.

Artan ihtiyaçlara cevap verebilmek için, dünya ülkelerinin önümüzdeki 20 yıl içerisinde 20 trilyon dolarlık yatırım yapması gerekiyor. Bu yatırım 11 trilyon dolardan fazlasının elektrik santralları ve şebekeleri kurulması için değerlendirilmesi gerekiyor. Şu anda dünyadaki yatırım resmine bakıldığında bu konuda iki büyük belirsizlik görünüyor. Bunlardan birinci; piyasalarını liberalleştirmiş ülkelerde yatırımı kimin yapıp kimin yapmayacağı konusunda net bir şey söylemek hâlâ mümkün değil. Bunun için arz güvenliği konusunda hükümetlerin mevcut mevzuatlarını yeniden gözden geçirmeleri gerekiyor. İkinci sorun ise Afrika’nın fakir ülkelerinde enerji yatırımı olmayışı olarak karşımıza çıkıyor. ■

Eğer enerji konusunda ciddi bir politika değişikliğine gidilmeyip mevcut politikalarla devam edilirse petrol talebi hızlı bir biçimde artmaya devam edecek. Yaklaşık 85 milyon varil olan günlük petrol talebi 2030′da 115 milyon varile çıkacak. Artan ihtiyaçlara cevap verebilmek için, dünya ülkelerinin önümüzdeki 20 yıl içerisinde 20 trilyon dolarlık yatırım yapması gerekiyor. Bu yatırım 11 trilyon dolardan fazlasının elektrik santralları ve şebekeleri kurulması için değerlendirilmesi gerekiyor.